

Een nieuwe kerkorde en het recht van Christus

Enthousiast werd het concept in juni 2019 gepresenteerd.

De inkt van de vorige GKv-kerkorde uit 2014 is nog maar nauwelijks droog, of een nieuw ‘pakket met afspraken’ was noodzakelijk. Ditmaal om het proces van eenwording tussen GKv en NGK te stroomlijnen.

Binnen de Werkgroep Toekomstige Kerkorde is hard gewerkt om bruggen te slaan, verschillen op te lossen en de weg te plaveien voor een eensgezind en gezamenlijk optrekken. Weinig lijkt een hereniging nog te kunnen (en mogen?) ophouden. Maar hoe gaat dat bruggen bouwen in zijn werk?

Op 11 november 2017 besloot een gezamenlijke vergadering van de generale synode van Meppel en de landelijke vergadering van de NGK het verlangen uit te spreken om te komen tot één kerkgemeenschap, op basis van de Schrift als Woord van God, in gebondenheid aan de gereformeerde belijdenisgeschriften en ingericht volgens de beginselen van het gereformeerde kerkrecht.

Wie zal dit samen uitgesproken verlangen niet ontroerd delen? Dat verlangen was en is immers ook onze Heer eigen. Hij uitte het in zijn persoonlijk gebed: ‘Laat hen allen één zijn, Vader. Zoals u in mij bent en ik in u, laat hen zo ook in ons zijn, opdat de wereld gelooft dat u mij hebt gezonden’ (Joh. 17:21).

Zijn verlangen is aanstekelijk. Maar verlangen zonder meer vormt geen solide fundament onder de bouw van een herenigde kerk. Het genomen besluit was dan ook op meer gebaseerd. Over en weer herkende men met vreugde de inzet om trouw te blijven aan Schrift en belijdenis. En, zo sprak de synode, in de vormen van het kerk-zijn baseren we ons beide op het gereformeerde kerkrecht, waardoor onderlinge verschillen goed overbrugbaar zijn.

Trouw in de praktijk?

Opmerkelijk is dat het besluit vooral is opgezet vanuit wat mensen beweegt: hun verlangen en inzet. Maar goedbedoelde inzet garandeert nog niet daadwerkelijke trouw. De praktijk laat ook andere signalen zien. Zo sprak op de gezamenlijke vergadering een NGK-afgevaardigde over de belijdenis als een 'blok aan het been'. Dezelfde afgevaardigde signaleerde op de Landelijke Vergadering van 9 november jl. het volgende: 'We zien een ontbreken aan realiteitszin ten aanzien van gebondenheid aan de belijdenisgeschriften. Bij het overgrote deel van de gemeenteleden in de NGK, GKv maar ook in de Christelijke Gereformeerde Kerken, spelen die geen enkele rol meer. Men kent ze niet meer en heeft geen behoefte zich daarin te verdiepen. Ook veel ambtsdragers nemen echt niet meer de moeite om die te doorgronden. Het ondertekenen van het bindingsformulier gaat dan meer lijken op het zetten van een noodzakelijk vinkje om verder te kunnen gaan.' Zijn waarschuwing sluit aan bij wat de Werkgroep zelf ook vaststelt: heel wat ambtsdragers weten zelf nauwelijks wat ze ondertekenen (zie p. 3 van de Toelichting).

Hetzelfde kerkrecht?

Zonder nadere argumentatie stelde de synode dat beide kerkgenootschappen zich baseren op hetzelfde kerkrecht, en wel het gereformeerde. En de uitwerking daarvan in de praktijk is, volgens de synode, een 'vorm van kerk-zijn'. Daarmee suggereert de synode dat de verschillen tussen de kerken niet principieel, maar praktisch van aard zijn. Wat rest is deze verschillen in kaart brengen, vereffenen en 'overbruggen'. Maar hiermee gaat men volledig voorbij aan wat de GKv tientallen jaren als principieel bezwaar aangaven. De NGK werd voorgelaten dat ze ruimte gaven aan een onafhankelijke opstelling ten opzichte van belijdenis en kerkverband (independentisme), waardoor de samenhang en de bescherming van de gemeenten te kwetsbaar werden.

De beweringen van de synode roepen methodische vragen op.

- Wat zijn eigenlijk de beginselen waaruit een gereformeerde orde in de kerk ontspruit?
- Om welke verschillen gaat het?
- Hoe zijn die verschillen door de Werkgroep overbrugd?

Een zorgvuldige aanpak zal dat eerst inventariseren en in beeld brengen, om van daaruit verder te bouwen. Merkwaardig genoeg gebeurt dat nergens. In het besluit blijft onduide-

lijk vanuit welke principes de gereformeerde (Dordtse) kerkelijke orde tot stand is gekomen en om welke verschillen het nu zou gaan.

Overbruggen

De term 'overbruggen' geeft aan dat er afstand bestaat tussen de praktijk in beide kerkverbanden. Er moet dus een beweging ontstaan om over de brug en bij elkaar te komen. De vraag die mij bezighoudt, is: wat waren de verschillen, hoe heeft de Werkgroep de bruggen geslagen, welke beweging is voltrokken en hoe is de toenadering uiteindelijk bereikt?

De Werkgroep Toekomstige Kerkorde is van mening dat kerkordelijke bepalingen naar bijbelse principes verwijzen, die niet vrijblijvend zijn (Toelichting, p. 7). De taken van ambtsdragers bijvoorbeeld zijn aan bijbelse principes ontleend. Zorgvuldigheid vloeit voort uit 'recht doen' aan de ander. En we mogen de kerk niet overlaten aan anarchie of dominante leiders, maar houden elkaar aan wat recht is voor de Heer. Maar verder komt het niet. Geen woord over de diverse stelsels van kerkregering, over de beginselen van gereformeerd kerkrecht, en ook niets over de (complexe) verhouding tussen plaatselijke kerk en kerkverband.

Wel brengt de Werkgroep bij diverse artikelen regelmatig verschillen in kaart. Maar ook heel regelmatig belichten ze daarbij niet het beginsel áchter een artikel. Daardoor lijken het praktische regelingen, die evengoed anders getroffen zouden kunnen worden. Het overbruggen wordt een kwestie van geven en nemen om ergens in het midden van de brug uit te komen. Verschillen in praktijk en in vormgeving kun je zo pragmatisch 'oplossen'. Ik ervaar dat pragmatisme als een van de grootste manco's van het concept.

Kerkelijke orde

De toelichting begint met een algemene inleiding. Er bestaat een terechte huiver voor kerkelijke orde en afspraken. Het risico van overheersing is niet denkbeeldig, kerken hechten aan hun vrijheid en altijd bestaat het risico dat mensen de structuur willen misbruiken voor macht en eigen positie. Maar een kerkelijke orde is wel nodig om dat misbruik tegen te gaan en ruimte te geven aan de uitspraak van Jezus: 'Jullie hebben maar één Meester.' Zo draagt een afgesproken orde

Zo draagt een afgesproken orde bij aan een gezond kerkelijk leven

bij aan een gezond kerkelijk leven en vormt die een praktische beschrijving van hoe kerken elkaar ontmoeten en met elkaar willen omgaan. Ook biedt die rechtszekerheid en duidelijkheid.

Negatief

Het valt mij op dat de Werkgroep vooral negatieve kwalificaties gebruikt voor een kerkelijke orde, zoals *huiver, geen wet of keurslijf, niet sturend of voorschrijvend*. Er leeft vrees voor een nieuw juk, regeldrang en strikte handhaving (ND 13 juni 2019). 'We hebben jaren geprobeerd elkaar de kerkorde onder de neus te drukken', zegt Kornelis Harmanny (namens de GKv lid van de Werkgroep) wanneer het gaat om een of twee diensten op de dag van onze Heer. Deze karikatuur wordt vervolgens het argument om te kiezen voor een ruimere en minder voorschrijvende praktijk. 'Wel inzetten op eensgezindheid en onderlinge herkenbaarheid, maar niet op een afgedwongen uniformiteit' (Toelichting, p. 3). 'Een kerkorde vertelt niet hoe het moet, wel hoe het kan' (ND 13 juni 2019).

Ik zal niet ontkennen dat regelgeving en afspraken kunnen ontaarden of ongeestelijk, regelzuchtig worden gebruikt. Ik begrijp ook heel goed dat er 'oud zeer' kan zijn, trauma's zelfs. Tegelijk moet je onder ogen zien dat het er in de jaren zestig soms ook wel naar gemaakt werd. Het grote probleem in die tijd was toch dat er sprake was van 'independentisme'. Voor-gangers die zich niet stoorden aan de geldende afspraken, en plaatselijke kerken die hun eigen gang gingen. Predikanten die ondanks hartstochtelijk aandringen van de kerkenraad pertinent weigerden hun handtekening onder de Open Brief terug te nemen en zodoende de gemeente scheurden. Er was ook sprake van eigenzinnigheid en onbetrouwbaarheid. Het is belangrijk dat de Werkgroep het goed recht van een gezamenlijke orde uitlegt en verdedigt. Maar waarom niet wat enthousiaster en moediger opgekomen voor de heilzame basisprincipes? Daarop hebben we elkaar toch gevonden? En wees eerlijk: de 'independentistische' beginselen staan op gespannen voet met de principes van een gereformeerde (presbyteriaal-synodale) kerkregering. Daarachter schuilt een andere visie op hoe Christus in de gemeente aanwezig is en hoe dat doorwerkt op de verhouding plaatselijk-gezamenlijk. Een andere gemeentebesouwing dus, en een andere kijk op

het werk van Jezus Christus. Toch geen onbelangrijke dingen. De Werkgroep geeft op dit essentiële punt geen blijk van probleembewustzijn. Ondertussen tenderen heel wat keuzes in independentistische richting.

Geheim

Een leidende mantra daarbij is dat een kerkorde niet mag heersen, maar moet dienen. 'Kerkrecht is voor een belangrijk deel volgend recht en legt vast wat er in de kerken aan ontwikkelingen gaande is' (Toelichting p. 3, ND 13 juni 2019). Het woord 'volgend' klinkt positief. Maar je zou het ook kunnen weergeven als: volgzaam, zich aanpassend, meegaand, vrijblijvend en mogelijk soms zelfs vrijgevochten. Opvallend is ook dat het voortdurend gaat over 'de kerkorde', als iets onpersoonlijks, een reglement, als 'het recht': 'De kerken hanteren een gezamenlijke kerkorde, als beschrijving van het recht in de kerken en als regelgeving voor de onderlinge omgang' (concept art. A3.1). Alsof het recht op zichzelf staat! Maar het gaat toch principieel altijd om de kerk zoals die van Jezus Christus is? Het is zijn recht in de gemeente, die kostbaar is omdat die door Hem gekocht is en betaald met zijn eigen offerbloed (Hand. 20:28). Ik mis in de toelichting het enthousiasme, de verwondering, de eerbied en de liefde voor dit recht van Christus óp zijn gemeente en ín zijn gemeente. Hij mag toch zeker wel heersen? De aanduiding van Christus als Hoofd van zijn kerk valt in de nieuwe kerkorde nergens! Dat is meer dan een pijnlijk gemis dat je even kunt wegwerken middels een cosmetische aanpassing. Deze spirituele dimensie als het geheim van kerkelijk recht werkt onvoldoende door in het geheel.

Heerschappij van Christus

Op dit wezenlijke gezichtspunt steekt het concept schril af tegen de Kerkorde 2014. Daarin verwoordde artikel 2 nog het apostolisch voorschrift: 'In de kerk van Christus moet alles op gepaste wijze en in goede orde gebeuren, zodat de vrede wordt gediend' (art. A2.1). En dan: 'Allen staan onder de ene Heer, Jezus Christus, het hoofd van zijn kerk. Geen persoon of kerk mag een andere persoon of kerk overheersen' (art. A2.2). Inderdaad, geen menselijke overheersing, omdat Jezus Christus Heer en Meester in zijn kerk is en het Hoofd van zijn gemeente (Ef. 4)! Het kerkelijk recht heeft naar zijn aard een geestelijk en spiritueel karakter.

Ik herinner me nog goed hoe in september 2012 de synode van Harderwijk zich een aantal dagen terugtrok in de bossen bij Elspeet, om de tweede versie van de Werkorde door te nemen. Artikel voor artikel werd langsgelopen, formuleringen werden gewogen, het geestelijke gehalte werd doorgesproken om de kerken te dienen met het recht van Christus in deze tijd. Het hele traject van een drietal Werkordes met uitvoerige toelichtingen door deputaten en diverse inspraakrondes voor de kerken heeft uiteindelijk zo'n negen jaar geduurd. Op 1 juli 2015 werd die kerkorde van kracht. Nu, vijf jaar later, ligt er een nieuwe op tafel, met tal van aanpassingen en wijzigingen. Is in die korte tijd het heilzame recht van Christus zo veranderd? En waarin dan?

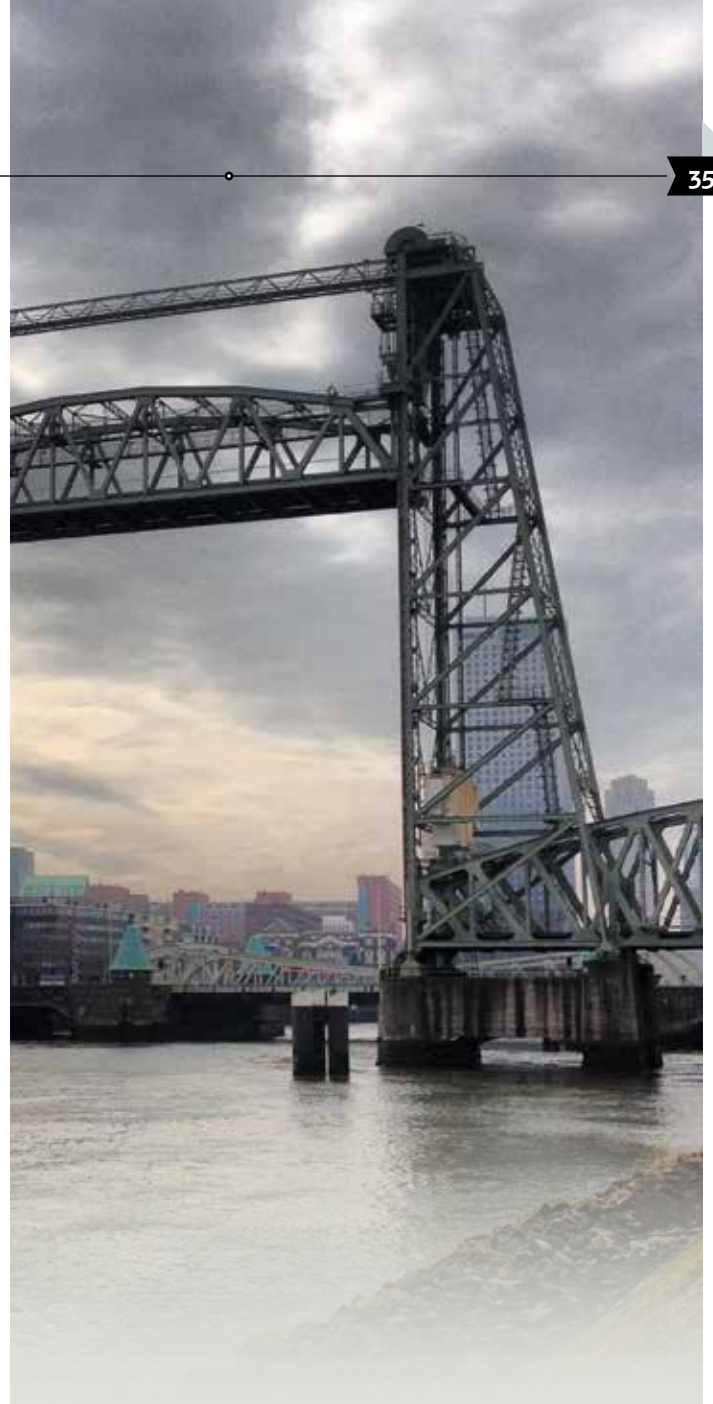
Het heeft ook iets minachtends in de richting van dat hele traject. Het is de vraag of de Regiegroep hier niet buiten z'n boekje gaat. De opdracht was immers: 'Inventariseer welke betrokken instanties werkzaam zijn op de terreinen die raken aan de eenwording, en betrek ze bij dit proces.' En: 'Zie erop toe dat de werkzaamheden ervan onderling convergeren en een consistent geheel opleveren.' Inventariseren en coördineren dus. Dat is nog wat anders dan zelf een nieuwe kerkorde produceren. Had de Werkgroep hier wel mandaat voor? Op welke wijze zijn deputaten kerkrecht hierbij betrokken? Of heeft de Regiegroep zelf de regie overgenomen?

Heilzaam

Een gezamenlijke rechtsorde staat in dienst van de heilzame heerschappij van Jezus Christus en de voortgang van zijn evangelie (W. van 't Spijker). Hij wandelt glorieus tussen de gemeenten, zijn lichtdragers (Op. 1:12). Door een vredelievende orde mag Jezus Christus zijn heilzaam recht laten gelden (1 Kor. 14:33). O Heer, wil aan de Koning schenken, uw recht en wijs beleid (Ps. 72).

De eeuwenoude en principiële bepaling dat ieder zich moet houden aan de kerkorde, wordt in het concept niet meer overgenomen. Het recht volgt immers de ontwikkelingen. Ik vraag: hoe dat zo? Wij nemen het voortouw, en Christus mag volgbaar en meegaand onze ontwikkeling volgen? Heb je dan de verhoudingen niet omgekeerd?

Conclusie: dit concept heeft te weinig oog voor de heilzame heerschappij van Jezus Christus en is onvoldoende vanuit die spirituele realiteit getoonzet. Dat maakt veel gemaakte keuzes meegaand en pragmatisch. Daarover een volgende keer. ■

**Wij nemen het
voortouw, en
Christus mag
volgbaar en
meegaand onze
ontwikkeling
volgen?**